

Zdzisław Wołek

Czynniki środowiskowe w rozwoju zawodowym

Problemy Profesjologii nr 1, 13-22

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Zdzisław Wolk

CZYNNIKI ŚRODOWISKOWE W ROZWOJU ZAWODOWYM

Streszczenie

Rozwój zawodowy trwa przez całe życie człowieka i podlega licznym wpływom osobowym i środowiskowym. Czynniki środowiskowe interweniują szczególnie mocno w okresie dorosłości. Wówczas uaktywniają się ze szczególną siłą rynek pracy i społeczność lokalna, które dopełniają występujące już wcześniej wpływy środowiska rodzinnego i szkolnego. Empiryczne potwierdzenie dużego znaczenia czynników środowiskowych w realizacji biografii zawodowych mieszkańców województwa lubuskiego wykazały badania przeprowadzone w ramach projektu badawczego „Życie Lubuszan. Współczesność i perspektywy”.

ENVIRONMENTAL FACTORS IN PROFESSIONAL DEVELOPMENT

Abstract

Professional development lasts whole human's life and is subordinated to personal and environmental influences. Environmental factors especially intervene in adulthood period. Then, with particular force, labour market and local community is activated what completes earliest family and school environment influences.

Empirical approval of environmental factors significance in professional biographies realizations of Lubuskie area residents were proven in researches conducted within research project „Życie Lubuszan” („The life of Lubuskie residents”).

Uwagi wstępne

Na rozwój osobowości człowieka jak i na jego sposób realizowania i przeżywania drogi życiowej wpływa on sam, jednakże nie wyłącznie. Przebieg życia jest bowiem znacząco zdeteminowany przez liczne uwarunkowania leżące poza nim, w szczególności przez czynniki środowiskowe. Wraz z urodzeniem się człowiek zostaje poddany oddziaływaniom środowiska i pod ich wpływem pozostaje przez całe swoje życie. W nim się potem realizuje, nieustannie pozostając w rozlicznych związkach z otaczającym go światem. Elementy środowiska zawsze wywierały i wciąż wywierają znaczący wpływ na każdą jednostkę ludzką. W znacznym stopniu kształtują one sylwetkę osobowościową człowieka, bowiem wpływają na jego system wartości, przeżycia, zachowania, postawy, aspiracje i dążenia, a także przyczyniają się do

wzbogacania jego wiedzy i umiejętności, również tych, które rzutują na powodzenie zawodowe.

Różne są sposoby porządkowania środowisk. Spotyka się więc podział środowisk w zależności od dominującego czynnika oddziałującego na jednostkę jak i w zależności od cech terytorialnych¹. Relacje pomiędzy człowiekiem a środowiskiem są relacjami wzajemnymi, czyli zarówno środowisko wywiera wpływ na człowieka, jak i człowiek kształtuje środowisko, zmienia je. Czyni to najczęściej z myślą dostosowywania go do realizacji własnych potrzeb.

W odległej przeszłości środowisko życia człowieka ograniczało się do środowiska naturalnego. Z czasem jednak dążąc do zaspokajania coraz bardziej złożonych potrzeb zaczął wzbogacać środowisko naturalne o własne wytwory. W ten sposób zaczął tworzenie środowiska kulturowego.

Biorąc pod uwagę cechy terytorialne wyróżnia się miasto i wieś. Dominującym środowiskiem terytorialnym przez długi czas była wieś. W XX wieku, na skutek procesów urbanizacji liczba ludności wiejskiej znacznie zmniejszyła się na rzecz mieszkańców miast. Proces ten trwa nadal. Współcześnie w krajach wysokorozwiniętych mieszkańcami miast jest ok. 75,4% ludności. W perspektywie wskaźnik ten wzrośnie jeszcze bardziej - prognozuje się, że w 2030 roku ponad 60% populacji świata będzie zamieszkiwało w miastach².

W środowisku ludzie realizując swoje potrzeby, w różny sposób tworzą liczne relacje interpersonalne, realizują swoją społeczną istotę. Dla pełniejszej realizacji oczekiwań i aspiracji organizują się, podejmują wspólny wysiłek prowadzący do rozwiązywania występujących w nich problemów. Przykładem tego jest zakładanie stowarzyszeń i fundacji, które pomagają w rozwiązywaniu tych spraw, którymi z różnych względów nie zajmuje się państwo, lub czyni to w stopniu niewystarczającym. W odniesieniu do pracy zawodowej w ostatnim czasie aktywność lokalnych społeczności wiąże się z tworzeniem podmiotów ekonomii społecznej, które stają się coraz powszechniejszą i coraz popularniejszą formą przeciwdziałania marginalizacji i wykluczenia społecznego członków³.

Mają one charakter inicjatyw oddolnych, wynikających z rzeczywistych potrzeb ludności i opartych na realnych zasobach lokalnych. W związku z nieanonimowością społeczności lokalnych istnieje większa szansa na trafne dobranie się osób zainteresowanych uczestnictwem w określonej formie aktywności. Ludzie znają się bowiem, przekaz informacji jest nieformalny i bardzo szybki, również relacje między członkami społeczności lokalnej są często bezpośrednie, co skraca procedury rekrutacyjne i sprzyja trafnemu doborowi grup zorientowanych na określony wspólny cel. W tym przypadku mają miejsce zazwyczaj inne reguły

¹ T. Pilch, *Środowisko lokalne – struktura, funkcje, przemiany*, [w:] T. Pilch, I. Lepalczyk (red.), *Pedagogika społeczna*, Warszawa 1995, s. 155.

² J. Z. Holzer, *Demografia*, Warszawa 1999, s.8.

³ H. Sobocka-Szczapa, *Ekonomia społeczna*, [w:] E. Kryńska (red.) *Flexicurity w Polsce. Diagnoza i rekomendacje. Raport końcowy z badań*, Warszawa 2009, s. 86.

rekrutacji i pozyskiwania pracowników i beneficjentów niż ma to miejsce w dużych korporacjach i przedsiębiorstwach. Nie zawsze są poszukiwane bardzo konkretnie określone kompetencje zawodowe i nie zawsze ma miejsce selektywne kompletowanie składów osobowych. Firmy lokalne w polskich warunkach są zazwyczaj małymi przedsiębiorstwami liczącymi po kilku – kilkunastu pracowników⁴. Firmy te mają słabo rozbudowaną strukturę, co sprawia, że nie dysponują służbami pracowniczymi, poszukują więc pracowników głównie w kręgach nieformalnych⁵. Jako, że ludzie się zazwyczaj dobrze znają, często ma miejsce polecenie przez innych lub adresowanie oferty pracy bezpośrednio do osoby, której zatrudnieniem pracodawca jest zainteresowany. Ruchy kadrowe są w tym przypadku jednak nieduże. To przyczynia się więc do doświadczania braku pracy i wraz z tym do marginalizacji społecznej, która poszerza się wraz z wydłużaniem się okresu pozostawania bez pracy. Z kolei osoby bezrobotne w swoim środowisku „spotykają się najczęściej z postawą obojętną, a nawet negatywną lub wręcz z postawą wyższości, o wiele rzadziej z chęcią przyjścia z pomocą lub choćby ze współczuciem. Najczęściej więc czują obojętność i wrogość środowiska, w którym żyją i poruszają się”⁶. W tym przypadku społeczność lokalna niesie więc niekiedy dodatkowe zagrożenia i może niestety sprzyjać marginalizowaniu się osób dłużej pozostających bez pracy. W ślad za tym może prowadzić do ich samoorganizowania się i aktywizacji, które w warunkach nieformalnych, wspólnotowych mogą być łatwiejsze.

„Małe Ojczyzny” w „Globalnej Wiosce”

Schyłek dwudziestego wieku cechuje imponujący postęp techniczny, szczególnie w zakresie technologii, mikroelektroniki i informatyki. Wpływają one na kierunki rozwoju gospodarczego i społecznego na całym świecie. W niektórych przypadkach prowadzą do postępu, jak ma to miejsce w dziedzinie komunikowania się między ludźmi, transportu wiadomości, ludzi i towarów. Dotyczy to m.in. nieskrępowanego przekazu myśli i doświadczeń, wiedzy naukowej oraz dorobku kulturowego. Będące niegdyś nie do pokonania odległości pomiędzy kontynentami, a nawet krajami przestały mieć obecnie znaczenie. Obserwujemy szeroką wielopłaszczyznową współpracę międzynarodową, wymianę doświadczeń, wzajemne udostępnianie sobie przez państwa i narody dorobku swojej kultury. Dzięki Internetowi i telefonii komórkowej można obecnie z każdego miejsca na Ziemi, do którego dociera sieć połączyć się z każdym innym po to, aby zasięgnąć potrzebnej informacji lub przekazać komunikat w dowolnej postaci. W świecie gospodarczym powstaje szereg ponadpaństwowych korporacji międzynarodowych obejmujących swoim oddziaływaniem niekiedy wiele krajów świata.

⁴ S.M. Kwiatkowski, *Problemy rynku pracy*, [w:] S.M. Kwiatkowski, A. Bogaj, B. Baraniak (red.), *Pedagogika pracy*, Warszawa 2007, s. 209.

⁵ Z. Wolk, *Zawodownawstwo*, Warszawa 2013, s. 125.

⁶ M. Kabaj (red.), *Badanie bezrobocia długotrwałego*, Warszawa 2001, s. 127-128.

Najwyżej notowany na świecie w 2014 roku pracodawca - Microsoft ma swoje oddziały w wielu krajach na całym globie (Austria, Belgia, Dania, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Niemcy, Norwegia, Polska, Portugalia, Szwajcaria, Szwecja, Wielka Brytania, Włochy). W większości przypadków przedsiębiorstwa międzynarodowe zatrudniają pracowników z lokalnego terenu, który stanowi dla nich otoczenie bliższe i dalsze. Zarówno bliższe jak i dalsze jest coraz ważniejsze dla menedżerów, bowiem znacząco wyznaczają one warunki funkcjonowania firm⁷. Jednakże konsekwencje integracji świata są nie tylko postępowe. Pojawia się szereg zagrożeń, które mogą szybko rozprzestrzenić się po świecie. Ziemia w całej rozciągłości stała się „globalną wioską”, czyli ma cechy niegdyś uważane za typowe wyłącznie dla małych społeczności. Każdy człowiek jest współtwórcą sytuacji globalnej. Niezależnie od miejsca w przestrzeni i spełnianej roli, musi się liczyć, że konsekwencje jego działalności, zarówno pozytywne, jak i negatywne mogą być ponoszone przez innych w szerokiej ogólnosiwiatowej skali. Równocześnie on sam może odczuwać skutki działań i wydarzeń zachodzących zupełnie gdzie indziej, pozornie lokalnych. Życie w tej wiosce nakłada więc na jej mieszkańców odpowiedzialność za jej losy i losy jej obywateli. Świadomość tej odpowiedzialności inspirowała do życia „dla przyszłych pokoleń”, w przeciwieństwie do koncentrowania się na sprawach bieżących „tu i teraz”, prowadzącego do stagnacji.

Kariera życiowa przebiega pod przemożnym wpływem dwóch grup czynników - elementów ludzkiej osobowości oraz czynników społecznych⁸. Czynniki społeczne w największym stopniu związane są ze środowiskiem lokalnym. „Małą Ojczyznę” stanowią formy obejmujące całość życia mieszkańców, kształtujące systemy odpowiedzialności grup i instytucji, umożliwiające jej członkom zaspokajanie ich potrzeb. Stwarzają możliwości rozwiązywania podstawowych problemów w ich życiu.

Pomiędzy osobami przebywającymi obok siebie we wspólnej przestrzeni powstają silne więzi oraz formy życia zbiorowego. Ludzie tworzący społeczność lokalną cenią wspólne tradycje, symbole i wartości. Mają poczucie jedności i odrębności, czują przynależność do swojego środowiska. Zapewnia im ono poczucie bezpieczeństwa i spokoju. Realizują swoje potrzeby korzystając z tych samych instytucji kultury i usługowych. Cechami społeczności lokalnej jest tożsamość etniczna, kulturowa i religijna, rozwinięty system kontroli społecznej i identyfikacji członków, względna jednolitość zawodowa oraz zbliżona sytuacja ekonomiczna członków.

Każda przestrzeń lokalna ma swoją specyfikę. Gminy, miasta, a nawet dzielnice mają swoje typowe cechy i jeśli nawet dokonalibyśmy porządkowania ich według określonego kryterium, to społeczności zakwalifikowane do tej samej grupy mogłyby się znacznie różnić. Warunkuje to odrębność, niepowtarzalność sposobów ich działalności z perspektywy stwarzania warunków do rozwoju indywidualnego i uczestnictwa społecznego ludzi żyjących

⁷ M. Brzeziński, K. Czop, *Istota i zakres funkcjonowania przedsiębiorstwa*, [w:] *Wprowadzenie do nauki o przedsiębiorstwie*, Warszawa 2007, s. 39.

⁸ M. Suchar, *Kariera i rozwój zawodowy*, Gdańsk 2003.

w danej, konkretnej społeczności. Jednakże nie tylko warunki realizacyjne są niepowtarzalne. Również sylwetki osobowościowe członków poszczególnych zbiorowości lokalnych kształtują się specyficznie, w zależności od uwarunkowań środowiskowych⁹.

Pomimo dynamicznie zachodzących procesów globalizacyjnych początek XXI wieku cechuje renesans społeczności lokalnych. W Polsce samorzady lokalne otrzymują coraz większe kompetencje w zakresie decydowania o kierunkach rozwoju i sposobach życia mieszkańców. Daje to społecznościom lokalnym możliwości kształtowania warunków swojego życia zgodnie z oczekiwaniami, ale i możliwościami.

W społecznościach tych ujawniają się postawy przedsiębiorcze związane z aktywnym podejmowaniem działań w kierunku rozwiązywania problemów w nich występujących jak również, i to coraz częściej - na rzecz poprawy jakości życia i wzbogacaniu środowiska lokalnego o formy sprzyjające zaspokajaniu potrzeb.

Społeczność lokalna ma swoją odrębność, niepowtarzalność, toteż przy podejmowaniu dotyczących jej decyzji należy tę specyfikę szczególnie uwzględniać. Zróżnicowanie regionalne należy do podstawowych problemów polityki regionalnej. Różne składniki i cechy regionów sprawiają, że należy rozpatrywać je odrębnie. Regiony różnią się bowiem wielkością, różnym potencjałem ludzkim i gospodarczym, tempem rozwoju, tradycjami, kulturą, usytuowaniem przestrzennym. Są regiony silne i słabe, centralne i peryferyjne. Porządkując zróżnicowania regionalne można wyróżnić trzy następujące ich poziomy:

- ponadnarodowy w ramach ugrupowań integracyjnych,
- regionalny o obrębie danego kraju,
- wewnątrzregionalny pomiędzy wyróżnionymi częściami konkretnego regionu¹⁰.

Siła społeczności lokalnych wiąże się w decydującym stopniu z ich cechami kulturowymi. Są one najczęściej znaczące dla członków danej społeczności, podobnie jak układ stosunków społecznych, a szczególnie bezpośrednio kontaktów. Powodują one wszechstronne związanie się jednostki ze swoją społecznością lokalną, oraz mają duże znaczenie dla zaspokojenia przez nią odczuwania przez jej członków potrzeby przynależności. W społeczności lokalnej możliwe jest realizowanie aspiracji, zdobywanie uznania, możliwe jest też wypracowywanie sobie pozycji w strukturze społecznej. Występujące problemy dotyczą najczęściej bezpośrednio spraw członków zbiorowości, są więc im bliskie i wiążą się z ich zaangażowaniem emocjonalnym. Człowiek w społeczności lokalnej rozwija się, kształtuje swoje systemy wartości. Oparciem dla nich są tradycje środowiskowe, kultura regionalna, charakterystyczne cechy regionalne. Wśród nich jednostka wychowuje się, kształtuje swoją osobowość. W ostatnim okresie obserwuje się odradzanie się społeczności lokalnych, którym przyznaje się duże uprawnienia i z którymi wiąże się duże nadzieje. Poszukuje się sposobów, aby ludzie w środowiskach, w których wyrastali i się wychowali realizowali swoje kariery

⁹ E. Solarczyk-Ambroziak, *Kształcenie ustawiczne w perspektywie globalnej i lokalnej. Między wymogami rynku a indywidualnymi strategiami edukacyjnymi*, Poznań 2004, s. 174.

¹⁰ M. Winiarski, *Funkcje organizacji i stowarzyszeń społecznych w środowisku lokalnym*, [w:] T. Pilch, I. Lepalczyk (red.), *Pedagogika społeczna. Człowiek w zmieniającym się świecie*, Warszawa 1995.

środowiskach, w których wyrastali i się wychowali realizowali swoje kariery życiowe. Wiąże się to ze stabilizacją lokalnych zbiorowości w oparciu o swoich wychowanków, czyli osób, które wyrastały w danej społeczności, w ich kulturze i tradycjach. Prowadzi to do podnoszenia poziomu kapitału społecznego, będącego koniecznym warunkiem rozwoju małych społeczności. Wymaga jednak stworzenia im warunków do godnego życia, do możliwości zaspokojenia w mieście, czy wsi, z których się wywodzą ich aspiracje i ambicje, stworzenia warunków do wykorzystania posiadanych przez nich zasobów własnych.

Zbiorowość lokalna przyczynia się do większej odpowiedzialności mieszkańców za środowisko swojego życia i większej dbałości o nie. Właśnie w niej mieszkańcy od razu i bezpośrednio odczuwają skutki swoich działań i decyzji swoich reprezentantów. Mają większe możliwości dokonywania bardziej racjonalnych wyborów władz lokalnych. Pełniej rozumieją problemy lokalne, bowiem są to najczęściej problemy dotyczące ich samych, ich rodzin lub znajomych. W swoim lokalnym środowisku człowiek częściej identyfikuje się z problemami, ma do nich swoje osobiste odniesienie. Często są to trudne problemy, bowiem „w aktualnej sytuacji naszego kraju, na jakże wrażliwym etapie przekształceń ekonomicznych, wyjątkowo trudna wydaje się być sytuacja reprezentantów małych społeczności kolosalnych. W warunkach postępującego bezrobocia i szerzącego się ubóstwa społecznego – wyraźna część tej grupy wyraźnie koncentruje się na życiowych i podstawowych kwestiach teraźniejszości oraz natychmiastowej realizacji powstałych potrzeb¹¹. Dodać należy, że najczęściej dotyczą one pracy i zatrudnienia, a także problemów egzystencjalnych. Wyraźnie ukierunkowuje to kierunki pożądanej aktywności lokalnej, niestety związanej z poważnymi, trudnymi do rozwiązania wyzwaniami.

Postęp w zakresie komunikacji, duża ruchliwość ludności, kontakty międzynarodowe nie osłabiają integracji społeczności lokalnych a raczej przyczyniają się do zacieśniania więzi i eksponowania własnej odrębności. Przewiduje się, że na całym świecie, zarówno w krajach rozwijających się, jak i wysokorozwiniętych będą występowały dążenia do rozwoju i umacniania się społeczności lokalnych. Takie działania są wyraźne również w Polsce. Tym bardziej, że w Polsce nie ma tradycji i warunków sprzyjających ruchliwości przestrzennej. Działania na rzecz aktywizacji społeczności lokalnych są podejmowane przez jej członków, jak też przez państwo. Stwarza ono warunki do rozwoju lokalnego poprzez zwiększanie autonomizacji i samodzielności zbiorowości lokalnych w zakresie wyznaczania kierunków rozwoju i metod ich realizacji. Samorządom lokalnym przekazywane są coraz większe kompetencje w sferach gospodarczych jak i społecznych.

Oparcie rozwoju społeczeństwa polskiego na animacji i stymulowaniu aktywności we własnych sprawach ludzi w ich środowisku życia nie wiąże się z zamykaniem się społeczno-

¹¹ A. Radziejewicz-Winnicki, *Spoleczeństwo w trakcie zmiany. Rozważania z zakresu pedagogiki społecznej i socjologii transformacji*, Gdańsk 2005, s. 102.

ści lokalnych wyłącznie do własnych problemów¹². Współczesna społeczność lokalna ma swoją odrębność, tożsamość ale też jest otwarta na kontakty zewnętrzne, skłonna do współpracy i twórczej rywalizacji z innymi. Jest wiele dobrych przykładów aktywizowania się społeczności lokalnych wokół ważnych dla nich problemów i spraw. Są one dla nich ważne, dostrzegalne, żywe, dotyczą bezpośrednio ludzi te społeczności tworzących. Współpraca regionalna i lokalna w regionach nadgranicznych w wielu przypadkach przybiera charakter międzynarodowy. Spore możliwości aktywizacji społeczności lokalnych i regionalnej stwarzają coraz częściej wykorzystywane przez Polskę programy unijne. W odniesieniu do osób znajdujących się w wieku aktywności zawodowej nowe możliwości wyzwalają relacje transgraniczne. Na pograniczu polsko - niemieckim jest to szczególnie korzystne. Doświadczenia obu krajów w sferze gospodarki można dobrze wykorzystać przede wszystkim na poziomie lokalnym, partnerskim. Wiele takich inicjatyw już jest realizowanych¹³.

Aktywność zawodowa w środowisku lokalnym. Możliwości i ograniczenia

Spotykane klasyfikacje środowisk stanowią następstwo zabiegów teoretycznych, bowiem wszystkie środowiska występują łącznie, są ze sobą wzajemnie powiązane. Środowisko naturalne na skutek postępu naukowego, który ma charakter kulturowy i jest składnikiem środowiska kulturowego podlega ciągłym interwencjom ze strony człowieka, będącego z kolei głównym komponentem środowiska społecznego.

Proces wzajemnego tworzenia się człowieka i środowiska wciąż postępuje. Człowiek na skutek nabywanych doświadczeń modyfikuje swoje potrzeby, swój stosunek do rzeczywistości, a wraz z postępowaniem naukowym swoją wiedzę i możliwości działania. W konsekwencji dysponuje coraz większymi zasobami umożliwiającymi wpływanie na otaczający go świat.

Największe możliwości wzajemnej regulacji człowieka i środowiska występują na poziomie lokalnym.

Społeczność lokalna wykazuje trzy charakterystyczne dla niej elementy: terytorium, interakcje społeczne oraz więź psychiczną wyrażającą się w poczuciu wspólnoty z ludźmi zamieszkującymi to terytorium, a także w szczególnym stosunku do tego terytorium postrzeganego jako „nasze miejsce”¹⁴.

Człowiek realizuje swoje życie w konkretnym czasie historycznym i w konkretnej przestrzeni. Czas i przestrzeń stanowią główne kategorie wyznaczające sposoby realizowania in-

¹² R. Wasilewski, *Lokalna polityka społeczna*, [w:] G. Firlit-Fesnak, M. Szyłko-Skoczny (red.), *Polityka społeczna*, Warszawa 2009, s. 355.

¹³ P. Dobrowolski, *Euroregiony na granicy polsko – niemieckiej i ich znaczenie w procesach integracyjnych*, [w:] C. Osękowski (red.), *Ziemie Zachodnie Polska – Niemcy. Integracja europejska, księga pamiątkowa z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin Prof. dra hab. Hieronima Szczegóły*, Zielona Góra 2001, s. 318-319.

¹⁴ B. Szacka, *Wprowadzenie do socjologii*, Warszawa 2003, s. 229.

dywidualnych biografii. O ile na to, w jakiej epoce przychodzi żyć człowiek nie ma wpływu, to miejsce może sobie wybrać i coraz częściej wybiera.

Życie społeczne mocno związane jest z przestrzenią, z określonym terytorium. W obrębie każdego narodu tworzącego swoje państwo można również wyróżnić mniejsze, wyraźnie wyodrębnione zbiorowości regionalne funkcjonujące na określonych terytoriach. Różnice pomiędzy tymi zbiorowościami tkwią w ich odrębności kulturowej, a jednocześnie utrwalonej przynależności do nich poszczególnych członków oraz ich identyfikowaniu się z daną społecznością¹⁵.

Spoločność lokalną można określić jako formy obejmujące całość życia mieszkańców, kształtujące systemy odpowiedzialności grup i instytucji, umożliwiające jej członkom zaspokajanie ich potrzeb. Umożliwiają one ludziom rozwiązywanie podstawowych problemów w ich życiu i utrzymywanie egzystencji, socjalizacji, kontroli społecznej, zapewnienie bezpieczeństwa i ładu¹⁶.

Ze społecznością lokalną szczególnie wiąże się określone względnie wyizolowane, najczęściej niewielkie terytorium, czyli obszar, na którym członkowie zbiorowości rozwijają swoją codzienną aktywność społeczną. Pomiędzy ludźmi przebywającymi obok siebie w przestrzeni powstają silne więzi oraz formy życia zbiorowego. Społeczność lokalna nie jest anonimowa, ma szereg cech wspólnotowych, relacje pomiędzy jej członkami zachodzą "twarzą twarz". Osoby i sprawy w niej występujące są konkretne, rzeczywiste, dotyczą bardziej lub mniej bezpośrednio każdego z jej członków.

Ludzie tworzący społeczność lokalną cenią wspólną tradycję, symbole i wartości. Mają poczucie jedności i odrębności, czują przynależność do swojego środowiska. Zapewnia im ono poczucie bezpieczeństwa i spokoju. Realizując swoje potrzeby korzystają z tych samych instytucji kultury i usługowych. Cechami społeczności lokalnej jest tożsamość etniczna, kulturowa i religijna, rozwinięty system kontroli społecznej i identyfikacji członków, względna jednolitość zawodowa oraz zbliżona sytuacja ekonomiczna członków. Członkowie społeczności lokalnej mają możliwość organizowania się w celu wpływania na warunki życia swojej zbiorowości¹⁷. Wciąż jednak częściej występuje bierność, pomimo sporych kompetencji i występujących możliwości, nawet w przypadku silnej identyfikacji ze swoim lokalnym środowiskiem¹⁸.

Przestrzeń lokalna bywa różnorodna. Każda gmina, miasto, nawet dzielnica mają swoje typowe cechy i jeśli nawet dokonalibyśmy porządkowania ich według określonego kryterium,

¹⁵ Z. Wolk, *Spoločność lokalna przestrzenią realizacji kariery życiowej*, [w:] Z. Wolk, K. Dzieńdziura (red.), *Aktywizacja społeczności lokalnych w procesie integracji europejskiej*, Zielona Góra 2000.

¹⁶ M. Winiarski, *Funkcje organizacji i stowarzyszeń społecznych w środowisku lokalnym*, [w:] T. Pilch, I. Lepalczyk (red.), *Pedagogika społeczna. Człowiek w zmieniającym się świecie*, Warszawa 1995.

¹⁷ S. Partycki, *Towarzystwa miłośnicze czynnikiem aktywizacji społecznej gminy (na przykładzie województwa lubelskiego)*, [w:] Z. Wolk, K. Dzieńdziura (red.), *Aktywizacja społeczności lokalnych w procesie integracji europejskiej*, Zielona Góra 2000.

¹⁸ Z. Wolk, *Potencjał pracowniczy wobec zagrożenia bezrobociem*, [w:] G. Milkowska, Z. Wolk (red.) *Lubuszenie 2012. Diagnoza stanu*, Zielona Góra 2012, s. 417.

to społeczności zakwalifikowane do tej samej grupy mogłyby się znacznie różnić. Warunkuje to odrębność, niepowtarzalność sposobów ich działalności z perspektywy stwarzania warunków do rozwoju indywidualnego i uczestnictwa społecznego ludzi żyjących w danej, konkretnej społeczności. Jednakże nie tylko warunki realizacyjne są niepowtarzalne, lecz również sylwetki osobowościowe członków poszczególnych zbiorowości lokalnych są ukształtowane specyficznie.

Siła społeczności lokalnych wiąże się w decydującym stopniu z ich cechami kulturowymi. Są one najczęściej znaczące dla członków danej społeczności, podobnie jak układ stosunków społecznych, a szczególnie bezpośrednio kontaktów. Powodują one wszechstronne związanie się jednostki ze swoją społecznością lokalną, oraz mają duże znaczenie dla zaspokojenia przez nią odczuwania przez jej członków potrzeby przynależności. Ludzie w społeczności lokalnej rozwijają się, kształtują swoje systemy wartości. Oparciem dla nich są tradycje środowiskowe, kultura regionalna, charakterystyczne cechy regionalne, a szczególnie posiadany kapitał kulturowy. Wśród nich jednostka wychowuje się, czyli kształtuje swoją osobowość. W ostatnim okresie poszukuje się sposobów, aby ludzie w środowiskach, w których się wychowali realizowali swoje kariery życiowe. Wiąże się to z dążeniem do stabilizacji lokalnych zbiorowości w oparciu o swoich wychowanków, czyli osób, które wyrastały w danej społeczności, w jej kulturze i tradycjach.

Refleksje końcowe

Zbiorowość lokalna przyczynia się do większej odpowiedzialności mieszkańców za środowisko swojego życia i większej dbałości o nie. W niej właśnie mieszkańcy od razu i bezpośrednio odczuwają skutki swoich działań i decyzji swoich reprezentantów. Pełniej rozumieją problemy lokalne, bowiem są to najczęściej problemy dotyczące ich samych, ich rodzin lub znajomych. Jako, że w lokalnym środowisku człowiek częściej identyfikuje się z problemami, ma bowiem do nich swoje osobiste odniesienie jego aktywność jest osadzona w realnej rzeczywistości, co w całym zakresie odnosi się do działalności zawodowej. Dotyczy to możliwości zatrudnienia w firmach działających na lokalnym rynku pracy a także gotowości do podjęcia działalności własnej gospodarczej, czy też poszukiwania zatrudnienia przez osoby będące bezrobotnymi. Opinie innych osób na ten temat rynku pracy oraz posiadane doświadczenia znacząco warunkują zachowania prozawodowe członków społeczności lokalnych¹⁹.

„Ustawiczna rozbudowa świata wspólnych wartości, współdziałanie przy ich realizacji, w której uczestniczy mniej lub bardziej znacząca część społeczności lokalnych staje się ostatecznie „płaszczyzna porozumienia„ intelektualnego, ekonomicznego i politycznego. W tych

¹⁹ Z. Wołk, *Potencjał pracownicy wobec zagrożenia bezrobociem*, [w:] G. Miłkowska, Z. Wołk (red.), *Lubuszanie 2012. Diagnoza stanu*, Zielona Góra 2012, s. 130.

warunkach rozwój nowych form działania ma wymiar twórczy i mieści się w ramach schematów dominujących w społecznościach lokalnych. Jednostkowa aktywność, wspólne działanie podmiotów organizacyjnych jest podporządkowane potrzebie zachowania trwałości społeczności lokalnych.

Lokalny system wartości kulturowych koordynuje dążenia jednostkowe odwołując się do stanu konsensusu społecznego. Z drugiej strony interioryzacja kultury lokalnej powoduje, że jednostka w społeczności lokalnej odnajduje własną sferę życia, która jest dla niego najbardziej swoja, zapewniająca pewien poziom komfortu życia. Zabezpiecza ją przed lękiem, obawami, obcością, alienacją – zjawiskami i ich reperkusjami występującymi powszechnie w społeczeństwach masowych²⁰.

Bez wątplenia na sposób i wymiary funkcjonowania ludności w przestrzeni lokalnej szczególnie wpływ wywiera lokalny rynek pracy. Nie chodzi tu wyłącznie o dostęp do miejsc pracy, ale o klimat sprzyjający działaniom przedsiębiorczym oraz ożywiający aktywność i aktywizację we wszystkich innych obszarach życia.

Bibliografia

- Kabaj M. (red.), *Badanie bezrobocia długotrwałego*, Warszawa 2001.
- Brzeziński M., Czop K., *Istota i zakres funkcjonowania przedsiębiorstwa*, [w:] *Wprowadzenie do nauki o przedsiębiorstwie*, Warszawa 2007.
- Dobrowolski P., *Euroregiony na granicy polsko – niemieckiej i ich znaczenie w procesach integracyjnych*, [w:] C. Osękowski (red.), *Ziemie Zachodnie Polska – Niemcy. Integracja europejska, księga pamiątkowa z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin Prof. dra hab. Hieronima Szczegóły*, Zielona Góra 2001.
- Holzer J. Z., *Demografia*, Warszawa 1999.
- Kwiatkowski S.M., *Problemy rynku pracy*, [w:] S.M. Kwiatkowski, A. Bogaj, B. Baraniak, *Pedagogika pracy*, Warszawa 2007.
- Pilch T., *Środowisko lokalne – struktura, funkcje, przemiany*, [w:] T. Pilch, I. Lepalczyk (red.), *Pedagogika społeczna*, Warszawa 1995.
- Radziejewicz-Winnicki A., *Spółczesność w trakcie zmiany. Rozważania z zakresu pedagogiki społecznej i socjologii transformacji*, Gdańsk 2005.
- Sobočka-Szczapa H., *Ekonomia społeczna*, [w:] E. Kryńska (red.), *Flexicurity w Polsce. Diagnoza i rekomendacje. Raport końcowy z badań*, Warszawa 2009.
- Solarczyk-Ambroziak E., *Kształcenie ustawiczne w perspektywie globalnej i lokalnej. Między wymogami rynku a indywidualnymi strategiami edukacyjnymi*, Poznań 2004.
- Suchar M., *Kariera i rozwój zawodowy*, Gdańsk 2003.
- Szacka B., *Wprowadzenie do socjologii*, Warszawa 2003.
- Wasilewski R., *Lokalna polityka społeczna*, [w:] G. Firlit-Fesnak, M. Szyłko-Skoczny (red.), *Polityka społeczna*, Warszawa 2009.
- Winiarski M., *Funkcje organizacji i stowarzyszeń społecznych w środowisku lokalnym*, [w:] T. Pilch, I. Lepalczyk (red.), *Pedagogika społeczna. Człowiek w zmieniającym się świecie*, Warszawa 1995.
- Wolk Z., *Potencjał pracowniczy wobec zagrożenia bezrobociem*, [w:] G. Milkowska, Z. Wolk (red.), *Lubuszanie 2012. Diagnoza stanu*, Zielona Góra 2012.
- Wolk Z., *Spółczesność lokalna przestrzenią realizacji kariery życiowej*, [w:] Z. Wolk, K. Dzieńdziura (red.) *Aktywizacja społeczności lokalnych w procesie integracji europejskiej*, Zielona Góra 2000.
- Wolk Z., *Zawodownictwo*, Warszawa 2013.

²⁰ S. Partycki, *Towarzystwa miłośnicze czynnikiem aktywizacji społecznej gminy (na przykładzie województwa lubelskiego)*, [w:] Z. Wolk, K. Dzieńdziura (red.), *Aktywizacja społeczności lokalnych w procesie integracji europejskiej*, Zielona Góra 2000.